

Scenariusz lekcji: Powstanie Warszawskie –
przyczyny i kontekst

Scenariusz lekcji: Powstanie Warszawskie – kontekst i przyczyny

Powstanie Warszawskie – kontekst i przyczyny

Autor: Biuro Nowych Technologii Instytutu Pamięci Narodowej

1. Etap edukacyjny i klasa

Klasy IV-VIII szkoły podstawowej

2. Przedmiot

Historia

3. Temat zajęć

Powstanie Warszawskie – przyczyny i kontekst

4. Czas trwania zajęć

45 minut

5. Uzasadnienie wyboru tematu

Realizacja podstawy programowej oraz prowadzenie wychowania patriotycznego.

6. Uzasadnienie zastosowania technologii:

Zwiększenie zaangażowania uczniów, praca na źródłach i rozwój zdolności zdobywania informacji.

7. Cel ogólny zajęć

Uczeń:

- umieszcza procesy, zjawiska i fakty historyczne w czasie oraz porządkuje je i ustala związki przyczynowo-skutkowe,
- rozróżnia w narracji historycznej warstwę informacyjną, wyjaśniającą i oceniającą,
- objaśnia związki przyczynowo-skutkowe, analizuje zjawiska i procesy historyczne.

8. Cele szczegółowe zajęć

Uczeń:

- charakteryzuje polityczną i militarną działalność polskiego państwa podziemnego, w tym formy oporu wobec okupantów,
- wyjaśnia przyczyny i opisuje skutki wybuchu Powstania Warszawskiego oraz ocenia postawę aliantów i Związku Sowieckiego wobec powstania.

9. Metody i formy pracy

- metoda poszukująca,
- analiza materiałów źródłowych,
- dyskusja.

10. Środki dydaktyczne

Rzutnik, teksty źródłowe:

- wywiad ze Zdzisławem Łasińskim pseud. „Korek” ze strony Archiwum Historii Mówionej Powstania Warszawskiego,
- wywiad z Aliną Grabowską pseud. „Biruta” ze strony Archiwum Historii Mówionej Powstania Warszawskiego,
- wywiad z Jerzym Jankowskim pseud. „Wicher” ze strony Archiwum Historii Mówionej Powstania Warszawskiego,
- tekst o wydaniu rozkazu rozpoczynającego powstanie z kalendarium Muzeum Historii Polski.

Wirtualna wystawa IPN poświęcona Akcji „Burza”.

11. Wymagania w zakresie technologii

Komputer z dostępem do internetu i rzutnik.

12. Przebieg zajęć

Aktywność 1

- **Czas trwania:** 5 min

Pytamy uczniów: Jakie wydarzenia w Polsce z okresu II wojny światowej są wam znane z innych źródeł niż lekcje historii? Zbieramy odpowiedzi i robimy podsumowanie, a w razie potrzeby naprowadzamy na temat Powstania Warszawskiego. Na koniec informujemy, że

dzisiejsza lekcja pozwoli im lepiej poznać ten temat i zrozumieć okoliczności wybuchu powstania.

Aktywność 2

- **Czas trwania:** 5 min

Pytamy uczniów: Jak wyglądało życie okupowanej Warszawy? Jeśli klasa omawiała jako lekturę „Kamienie na szaniec” warto się do tej książki krótko odwołać:

- Bohaterowie „Kamieni na szaniec” uczestniczyli w konspiracji i byli żołnierzami Armii Krajowej.
- Takich osób było w Warszawie wiele i warto spojrzeć na okupowane miasto ich oczyma.

Następnie uczniowie w grupach zapoznają się z relacjami naocznych świadków, uczestników Powstania Warszawskiego, które zebrano w [Archiwum Historii Mówionej Muzeum PW](#). Osoby, z których relacjami mają się zapoznać uczniowie, to: [Zdzisław Łasiński „Korek”](#), [Alina Grabowska „Biruta”](#), [Jerzy Jankowski „Wicher”](#).

Zadaniem uczniów jest zapoznanie się z relacją i odpowiedź na trzy pytania:

1. Jak wyglądało życie tych osób przed Powstaniem Warszawskim?
2. Jakie środki represji i przemocy stosowane były przez okupanta na mieszkańcach Warszawy?
3. Jak wyglądała konspiracja przeciwko Niemcom?

Aktywność 3

- **Czas trwania:** 10 min

Po lekturze opisów uczniowie przedstawiają swoje odpowiedzi na zadane pytania. Jeśli któraś z kwestii zostanie pominięta, nauczyciel przedstawia najistotniejsze wątki:

- Niemcy stosowali wobec mieszkańców Warszawy środki terroru – grupowe aresztowania niewinnych osób, rozstrzeliwania, wprowadzanie praw dyskryminujących i zastraszających Polaków. Nikt nie mógł czuć się w pełni bezpieczny.
- Od początku wojny Polacy organizowali się w konspiracji. Konspiracja obejmowała instytucje: **wojskowe** (szkolenie żołnierzy, pozyskiwanie broni, planowanie oporu zbrojnego i przeprowadzanie akcji sabotażowych oraz dywersyjnych) oraz instytucje **cywilne** – m.in. sądownictwo, prasę, edukację. Przykład: w wytwórni papierów wartościowych działała konspiracja zajmująca się drukowaniem dla Państwa Podziemnego oryginalnych, prawdziwych pieniędzy.

- Ujawnienie udziału w konspiracji groziło niebezpieczeństwem dla jej uczestnika i jego bliskich – większość konspirantów nie wiedziała dużo i miała realizować konkretne działania pozostając w ukryciu.

Aktywność 4

- **Czas trwania:** 10 min

Pytamy uczniów: Co się zmieniło? Co sprawiło, że akurat teraz, po kilku latach konspiracji, szłyśmy się do otwartej walki? Nauczyciel zadaje pytanie: Czy ktoś w klasie jest w stanie przedstawić sytuację międzynarodową podczas wojny w 1944 roku?

Niemcy przegrywali wówczas wojnę ze Związkiem Sowieckim, a Armia Czerwona błyskawicznie przesuwiała linię frontu na zachód. Na początku czerwca alianci otworzyli front zachodni, a III Rzesza broniła się na dwóch kierunkach.

Pytamy uczniów: Czy któryś z uczniów słyszał kiedyś o Akcji „Burza”? Celem akcji było wypieranie wycofujących się Niemców i tworzenie na odbitych terenach jawnej polskiej administracji przed wkroczeniem na dany obszar Armii Czerwonej. Jak uczniom się wydaje – po co? Dlaczego Armia Krajowa nie chciała czekać, aż Sowieci sami pokonają Niemców? W razie potrzeby, nauczyciel naprowadza uczniów na cele Akcji „Burza”:

- wywarcie wpływu politycznego na aliantów,
- uniemożliwienie ograniczenia niepodległości Polski na rzecz Związku Sowieckiego.

Podczas dyskusji nauczyciel przedstawia na ekranie elementy [wystawy IPN poświęconej Akcji „Burza”](#).

Aktywność 5

- **Czas trwania:** 10 min

Pierwotny plan nie przewidywał walki na terenie Warszawy, dowództwo Armii Krajowej planowało wyłączenie miasta z planu Akcji „Burza”. Pytanie do uczniów: Dlaczego stało się inaczej?

Nauczyciel wyświetla na ekranie notatkę z [kalendarium Muzeum Historii Polski](#) mówiącą o tym, jak Komendant Główny AK gen. Tadeusz Bór-Komorowski wydał rozkaz o rozpoczęciu 1 sierpnia 1944 r. o godz. 17.00 powstania w Warszawie.

Pytamy uczniów: O jakich „działaniach NKWD” w tekście mowa? Nauczyciel wyjaśnia, że we wcześniej objętych walką miastach na wschodzie okupowanej Polski np. we Lwowie czy w Wilnie po wkroczeniu Armii Czerwonej na odbite już tereny, aresztowano zdekonspirowanych żołnierzy AK i likwidowano działalność ujawnionej polskiej administracji.

Pytamy: Jakie argumenty zaważyły jednak o rozpoczęciu powstania w Warszawie? Uczniowie odpowiadają samodzielnie, interpretując wyświetlony tekst.

Aktywność 6

- **Czas trwania:** 5 min

Podsumowujemy, że powstanie rozpoczęło się zgodnie z rozkazem 1 sierpnia 1944 roku.

A o tym, czy osiągnęło swoje cele porozmawiamy na kolejnych lekcjach.

Na najbliższej zajmiemy się tym, jak przebiegało powstanie – do tej lekcji uczniowie powinni się przygotować rozpoczynając rozgrywkę w grę IPN „[Warsaw Rising - Miasto bohaterów](#)”.

13. Sposób ewaluacji zajęć

Obserwacja zaangażowania uczniów.

14. Wskazówki dla nauczycieli korzystających z tego scenariusza

Zależnie od dostępnych zasobów scenariusz można przeprowadzić przygotowując teksty źródłowe w formie wydrukowanej.

15. Scenariusz dotyczy Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej

Tak

18. Forma prowadzenia zajęć

Stacjonarna